PDF-XChange Editor Click to BUY NOW! www.tracker-software.com



УДК 376-056.264-053.4:81`234

**А. І. Кравченко**
*кандидат педагогічних наук, професор*
**Л. В. Петрова**
*магістрантка спеціальності*
*Спеціальна освіта*
*(Логопедія. Спеціальна психологія)*
*Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка*

# ОСОБЛИВОСТІ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ, ЯКІ НЕ РОЗМОВЛЯЮТЬ

*У статті висвітлені особливості розвитку мовлення, сформованості мовленнєвих процесів дітей, які не розмовляють.*

*В статье рассматриваются особенности развития речи, формирования речевых процессов детей, которые не разговаривают.*

*The article discusses the features of the development of speech, the formation of speech processes in children who do not speak.*

***Ключові слова:*** *мовлення, діти, які не розмовляють, затримка мовленнєвого розвитку.*

***Ключевые слова:*** *речь, неречевые дети, задержка речевого развития.*

***Keywords:*** *speech, non-speech children, delayed speech development.*

**Постановка проблеми.** На сьогодні стрімко зростає кількість дітей, які не розмовляють. Це діти з порушенням всіх компонентів мовленнєвої системи, це дошкільники із загальним недорозвиненням мовлення різного рівня та ґенезу або дошкільники із затримкою мовленнєвого розвитку. Такі діти потребують вчасної комплексної та тривалої реабілітації з боку висококваліфікованих фахівців (логопедів, неврологів, психіатрів, ортодонтів, отоларінгологів, педіатрів).

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Проблемою навчання і виховання дітей зі структурно-семантичними розладами займалися О. А. Токарєва, М. Є. Хватцев, А. К. Маркова, В. І. Балаєва, Б. М. Гріншпун, Р. Є. Левіна, В. К. Орфінська, С. Ю. Штіль, Ю. В. Рібцун, В. В. Тищенко та інші. О. М. Бєлкіна пропонує авторську методику абілітації дитини, яка не розмовляє («Программа обучения неговорящего ребенка») та механізм поетапного впровадження цієї методики [1]. Н. В. Павлова присвячує дослідження проблемі формування комунікативної активності немовленнєвих дітей молодшого дошкільного віку засобами інноваційних технологій 6 .

**Мета статті** – висвітлити особливості мовленнєвої діяльності дітей, які не розмовляють.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Порушення мовленнєвої діяльності, що обумовлені несформованістю або розладом психофізичних механізмів, які забезпечують засвоєння, продукування і відтворення мовних знаків людиною О. М Леонтьєв вважає патологією мовлення 5 . Вплив негативних чинників на плід у першу третину вагітності може призвести до недорозвинення або ушкодження центральної нервової системи дитини, у тому числі й мовленнєвих зон кори головного мозку. Коли в анамнезі дитини не знаходять даних про грубе порушення ЦНС, що забезпечує більшу

PDF-XChange Editor Click to BUY NOW! www.tracker-software.com


збереженість моторних функцій, психічних реакцій, поведінки дитини в цілому, говорять про затримку мовленнєвого розвитку.

Оволодіння мовленням у дітей дошкільного віку в умовах дизонтогенезу відбувається сповільнено та своєрідно. На кожному кроці розвитку вони випробовують свої певні труднощі в засвоєнні тих чи інших одиниць мовлення. При всьому цьому один і цей же рівень мовленнєвого розвитку може мати місце у дітей різного віку та при різних діагнозах, а одні й ті ж некоректні форми слів і типові словосполучення зустрічаються й при алалії, й при затримці мовленнєвого розвитку, й при дизартрії 2 .

Немовленнєві діти – умовне позначення, це діти з нерозвиненим мовленням при наявності нормального слуху. Найбільш виразним показником є відставання експресивного мовлення при відносно благополучному, на перший погляд, розумінні зверненого мовлення.

Симптоми ризику розвитку порушень мовлення прослідковуються ще у домовленнєвому періоді: це відсутність або рудиментарність лепету, відсутність вибіркового предметно-дієвого спілкування, невиконання простих словесних команд, відсутність ігрових дій за зразком 3 .

Немовленнєва дитина проходить під впливом логопеда шлях від повної або майже повної німоти до нормального оволодіння усним і письмовим мовленням. Різні етапи цього складного шляху відзначаються найрізноманітнішими проявами глибокої мовної та мовленнєвої неповноцінності. До них слід віднести крайню бідність запасу слів і понять, недостатність артикуляційного досвіду, нечіткість звукового сприйняття, аграматизми, дісграфічні і дислексічні явища, ухилення від нормального темпу і ритму мовлення. Яку б сторону мовленнєвої діяльності ми не розглядали, оволодіння нею немовленнєвими дітьми пов’язано з тими або іншими труднощами і вимагає застосування спеціальних методів і прийомів роботи 4 .

У дітей вкрай обмежені мовленнєві засоби спілкування, діти активно замінюють мовлення жестами та мімікою. Активний словник дітей складається з невеликої кількості слів, звуконаслідувань і звукових комплексів, що нечітко вимовляються. Ці мовленнєві засоби відображають предмети і явища, які безпосередньо сприймаються дитиною або часто використовуються у побуті. Характерним для мовлення дітей є те, що слова, які вживає дитина, є багатозначним. Слова, звуконаслідування і звукові комплекси в залежності від конкретної ситуації можна розцінити як однослівне речення; дане речення у відриві від даної ситуації зрозуміти не можливо 7 . Діти володіють набором слів і синтаксичних конструкцій в обмеженому обсязі та спрощеному вигляді, відчувають значні труднощі в програмуванні висловлювання, в синтезуванні окремих елементів в струк-

турне ціле та в доборі матеріалу для тієї чи іншої мети.

Звукова сторона мовлення характеризується фонетичною невизначеністю, слова мають недостатнє звуко-складове наповнення. Вимова звуків є непостійною, варіативною, носить дифузний характер, характеризується нестійкою артикуляцією.

Фонематичний розвиток дітей зазначеної категорії перебуває у зародковому стані, слухове розпізнавання звуків харакериується низькими можливостями. Відмінною рисою мовленнєвого розвитку дітей, які не розмовляють, є обмежена здатність сприймання й відтворення звуко-складової структури слова.

Розуміння мовлення дітей, які не розмовляють, розвинене краще, ніж здібність говорити. Проте, спостерігається певна обмеженість імпресивної сторони мовлення: розуміння значень граматичних змін слова відсутнє або знаходиться в зародковому стані; діти не можуть диференціювати форми однини і множини іменників, фори минулого часу дієслова за умови виключення ситуації, діти не розрізнюють форми чоловічого і жіночого роду, не розуміють значення прийменників.

Для немовленнєвих дітей характерним є те, що психічний розвиток у цілому випереджує мовленнєвий розвиток. Поведінка дітей є адекватною, вони можуть розгорнути просту сюжетну гру, на достатньому рівні виконують завдання невербального характеру. У дітей із загальним недорозвиненням мовлення або затримкою мовленнєвого розвитку збережений невербальний інтелект, його розвиток відбувається диспропорційно, що пояснюється вибірковим порушенням кіркових функцій (складання цілого з частин, класифікація, розрізнення за основними ознаками). Основні труднощі викликають завдання, що потребують участі мовлення.

**Висновки та перспективи подальших досліджень.** Таким чином, спонтанне мовленнєвий розвиток дитини з порушеннями мовленнєвого розвитку протікає уповільнено і своєрідно, внаслідок чого різні ланки мовної системи довгий час залишаються несформованими. Уповільнення мовленнєвого розвитку, труднощі в оволодінні словниковим запасом і граматичним ладом в сукупності з особливостями сприйняття зверненого мовлення обмежують мовленнєві контакти дитини з дорослими і однолітками, перешкоджають здійсненню повноцінної діяльності вербального та невербального спілкування.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Бєлкіна О. М. Алгоритм навчання немовленнєвої дитини раннього віку. Таврійський вісник освіти, 2017. № 2 (58). С. 43.*
2. *Зелінська-Любченко . О. Розвиток мовленнєвої діяльності у дошкільників в умовах онто- та дизонтогенезу. Збірник наукових праць «Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)», 2016. Вип. 7, Том 1. С. 144-155.*

PDF-XChange Editor Click to BUY NOW! www.tracker-software.com



3. *исличенко В. А. Питання логопедичного супроводу родини дитини із затримкою мовленнєвого розвитку. Науковий часопис. орекційна педагогіка. URL: http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/16898/1/Kyslychenko.pdf*
4. *Левина Р. Е. Опыт изучение неговорящих детей. Издательство министерства просвещения РСФСР. 1951. URL: https://docplayer.ru/25803908–Opyt–izucheniya–negovoryashchih–detey–alalikov–r–e–levina.html.*
5. *Леонтьев А. Н. Деятельность, сознание, личность. 1983, Т. 2. М. С. 69-70*
6. *Павлова Н. В. Формування комунікативної активності немовленнєвих дітей молодшого дошкільного віку засобами інноваційних технологій : дис... канд. пед. наук : 13.00.03. / Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет . Д. Ушинського. Одеса, 2017.*
7. *Шеремет М. . Логопедія. Підручник . : ВД «Слово», 2014. 675с.*

УДК 376-056.264-053.4:81’233

**А. І. Кравченко**
*кандидат педагогічних наук, професор*
**Л. В. Петрова**
*магістрантка спеціальності Спеціальна освіта (Логопедія. Спеціальна психологія)*
*Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка*

# КОРЕКЦІЙНА РОБОТА З ДІТЬМИ, ЯКІ НЕ РОЗМОВЛЯЮТЬ

*У статті висвітлені особливості організації корекційної роботи з дітьми, які не розмовляють, створення необхідних умов, в основі яких лежить зв язок предметної діяльності дітей та розвитку мовлення дітей.*

*В статье рассматриваются особенности организации коррекционной работы с неречевыми детьми, создания необходимых условий, в основе которых лежит связь предметной деятельности та развития речи детей.*

*The article discusses the features of the organization of correctional work with non-verbal children, the creation of the necessary conditions, which are based on the connection between objective activity and the development of children's speech.*

***Ключові слова:*** *мовлення, діти, які не розмовляють, корекційна робота, предмети.*

***Ключевые слова:*** *речь, неречевые дети, коррекционная работа, предметы.*

***Keywords:*** *speech, non-speech children, correctional work, objects.*

**Постановка проблеми.** Порушення мовлення дітей, які не розмовляють, проявляється у вигляді обмеження словникового запасу, недостатнього розуміння значень слів, оральної апраксії, порушень моторної сфери, труднощів актуалізації слів, особливостей фонематичних процесів, грубого порушення складової структури, недорозвинення граматичної будови мовлення. Складний симптомокомплекс мовленнєвих і немовленнєвих розладів чинить негативний вплив не тільки на комунікацію, але й на розвиток пізнавальної діяльності особистості.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Проблемою навчання і виховання дітей зі структурно-семантичними розладами займалися О. А. Токарєва, М. Є. Хватцев, А. К. Маркова, В. І. Балаєва, Б. М. Гріншпун, Р. Є. Левіна,